

УДК 339.4

*В. О. Шевченко,
студентка, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ*

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ В УКРАЇНІ

*V. O. Shevchenko,
student, Taras Shevchenko National University of Kyiv*

THE STATUS AND THE PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE CONSTRUCTION MATERIALS MARKET IN UKRAINE

У статті розглядаються основні тренди сучасного стану ринку будівельних матеріалів України. Автором аналізується структура ринку будівельних матеріалів і, зокрема, сектора виробництва цегли, з позиції взаємозв'язку формуючих її кількісних і якісних показників. Розглядаються особливості конкуренції у секторі виробництва цегли. Серед основних проблем виокремлено наслідки фінансової кризи, зниження попиту внаслідок зменшення платоспроможності населення.

The article reviews the main trends of the current state of construction materials market in Ukraine. The author analyzes the structure of the building materials market and in particular the sector of brick production from the perspective of the connection of quantitative and qualitative indicators, that are forming this structure. The features of competition in the production of bricks are revealed. Such main problems as the consequences of the financial crisis, reduced demand due to reduced solvency of the population were identified.

Ключові слова: *ринок будівельних матеріалів, сектор виробництва цегли, експорт будівельних матеріалів, структура ринку будівельних матеріалів, конкуренція на ринку.*

Keywords: *construction materials market, bricks manufacturing sector, export of building materials, structure of the building materials market, competition in the market.*

Постановка проблеми. Про стан економіки будь-якої держави можна судити за обсягами капітального будівництва, тому промисловість будівельних матеріалів справедливо називають індикатором інвестиційної активності.

Сучасна промисловість будівельних матеріалів - це комплексна галузь, яка містить у собі більше двадцяти самостійних підгалузей, багато з яких, у свою чергу, нараховують у своєму складі кілька видів виробництв, при цьому кожна підгалузь утворює свій ринок, який функціонує самостійно, утворюючи в сукупності загальний ринок будівельних матеріалів.

По ситуації в будівельному комплексі можна безпомилково судити про інноваційно-інвестиційні процеси, які відбуваються в економіці країни, що підтверджує актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням аналізу діяльності промисловості і ринку будівельних матеріалів присвячено ряд публікацій вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: Л.Н. Асаула, В.І. Борейка, І.М. Колодійця, Б.М. Литвина, М.Ю. Назукіна, Ю.В. Пинди, Л.І. Савчука та інших. Однак, сучасний стан та динаміка розвитку ринку будівельних матеріалів потребують виокремлення специфічних підходів до його аналізу і нових досліджень даної проблеми.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження стану ринку будівельних матеріалів України та виявлення перспектив розвитку цього ринку.

Виклад основного матеріалу. Промисловість будівельних матеріалів є великою складовою економіки будь-якої країни. Ця галузь, будучи основною матеріальною базою для будівельного комплексу, істотно впливає на темпи зростання в інших галузях економіки і соціально-економічний стан суспільства в цілому.

Промисловість будівельних матеріалів включає виробництво основних видів будівельних матеріалів - цементу, цегли та інших стінових матеріалів, бетону і бетонних конструкцій, асбоцементних виробів, плитки керамічної, бруцатки, теплоізоляційних матеріалів, покрівельних матеріалів і багатьох інших. Промисловість будівельних матеріалів містить у собі наступні підгалузі:

- виробництво цементу;
- виробництво вапняних, гіпсових і місцевих в'язких матеріалів і виробів з них;
- виробництво бетонних і збірних залізобетонних конструкцій і виробів;
- виробництво стінових матеріалів;
- виробництво будівельної кераміки;
- виробництво азбестових і азбестоцементних виробів;
- виробництво полімерних будівельних матеріалів;
- виробництво м'яких покрівельних і гідроізоляційних матеріалів;
- виробництво облицювальних матеріалів і виробів з природного каменю;
- виробництво пористих заповнювачів;
- виробництво теплоізоляційних матеріалів;
- виробництво нерудних будівельних матеріалів;
- виробництво санітарно-технічних виробів;
- виробництво опалювальних систем;
- склоробне виробництво;
- деревообробне виробництво;
- виробництво лакофарбових матеріалів;
- інші галузі [1, с. 65-66].

За даними Державної служби статистики України (Держстату України) виробництвом будівельних матеріалів в Україні займається майже 9 тис. підприємств, більша частина яких зосереджена у Київській, Львівській, Харківській, Донецькій, Сумській та Житомирській областях. Проте асортимент та якість

продукції вітчизняних виробників не завжди задовольняє потреби сучасного будівництва. Суттєве відставання обумовлене недостатнім технічним рівнем виробництва, для підвищення якого необхідні інноваційні та інвестиційні проекти.

Сучасний ринок будівельних матеріалів в Україні характеризується наступними головними трендами. За оперативною інформацією Держстату України за перший квартал 2014 року порівняно з відповідним періодом 2013 року зросли обсяги виробництва:

- граніту – на 146,4% (вироблено 831,0 тис. куб. м);
 - скла листового гнучого, гранованого, гравірованого, свердлень, емальованого або обробленого іншим способом, але не встановленого в раму або оправу – на 89,2 % (вироблено 187,5 тис. кв. м);
 - блоків та цегли з цементу, штучного каменю чи бетону для будівництва – на 67,6% (вироблено 148,5 млн. шт. ум. цегли);
 - плиток, плит, черепиці та аналогічних виробів з цементу, бетону або штучного каменю – на 46,8 % (вироблено 16,0 тис. т);
 - металоконструкцій будівельних збірних – на 35,0 % (вироблено 8,1 тис. т);
 - шлаковати, вати мінеральної силікатної та аналогічних мінеральних ват (включно суміші) в блоках, листах чи рулонах – на 31,4% (вироблено 340,6 тис. куб. м);
 - блоків з ніздрюватих бетонів – на 18,9% (вироблено 74,0 млн. шт. ум. цегли);
 - цементу – на 13,6 % (вироблено 708,9 тис. т);
 - сумішей будівельних та бетонів (сухих) – на 6,4 % (вироблено 125,6 тис. т);
 - гіпсових сумішей – на 4,9 % (вироблено 74,9 тис. т);
 - вироби санітарно-технічні керамічні – на 2,3% (вироблено 718,9 тис. шт.) [3].
- На рис. 1 наведено динаміку розвитку ринку будівельних матеріалів у 2003-2012 рр.

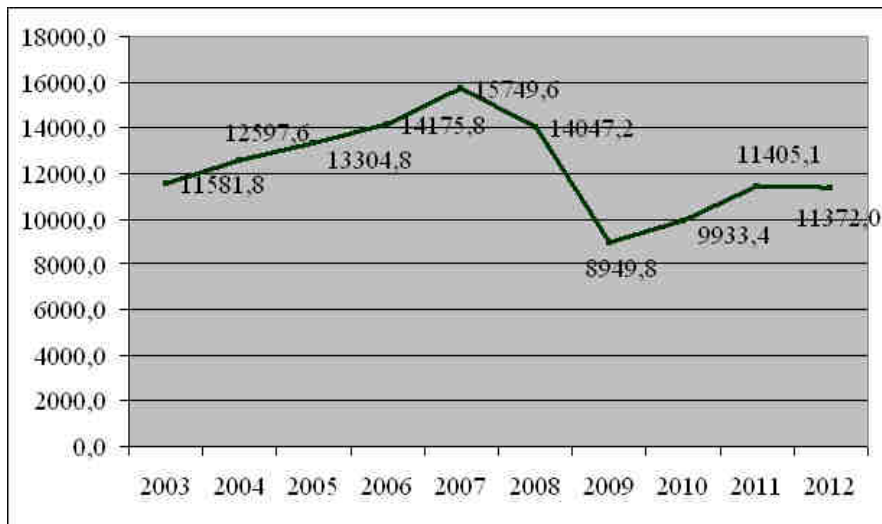

Рис. 1. Динаміка розвитку ринку будівельних матеріалів

Джерело: складено автором на основі [3]

Різні сегменти сектору мають різну динаміку розвитку. Так, з 2008 по 2012 рр. (табл. 1) зріс випуск керамічних плиток, мінеральної вати та інших теплоізоляційних матеріалів. В той же час, виробництво цегли, цементу, вапна, цементних блоків, збірних конструкцій та шиферу скоротилося.

Таблиця 1.
Динаміка розвитку окремих сегментів ринку будівельних матеріалів у 2008-2012 рр.

Сегмент/рік	2008	2009	2010	2011	2012
Плитка керамічна	41,3	44,3	51,9	60,5	62,2
Цегла	2183,0	1109,0	1017,0	1164,0	1026,0
Цемент	14,9	9,5	9,5	10,6	9,8
Вапно	5128,0	4101,0	4241,0	4488,0	4415,0
Блоки з цементу	2077,0	1057,0	1297,0	1430,0	1455,0
Елементи конструкцій збірні	3792,0	1801,0	1901,0	2258,0	2082,0
Шифер	599,0	389,0	450,0	397,0	330,0
Ізоляційні матеріали	212,0	439,0	966,0	1597,0	1992,0
Всього:	14047,2	8949,8	9933,4	11405,1	11372,0

Джерело: [3]

Аналіз використання вітчизняних будівельних матеріалів при будівництві об'єктів відображає підвищення довіри будівельників до українського виробника, тобто якщо у 2009 році відсоток використання будматеріалів склав 50%, то у наступні роки він поступово підвищувався: у 2010 – 55, 2011 – 60, 2012 – 70, 2013 – 80, а прогноз у 2014 році – 85%.

Також за останні роки Україні вдалося досягти стійкої динаміки зростання експорту над імпортом. Відповідно до даних Держстату з основних будівельних матеріалів експорт України у 2012 році порівняно з 2010 роком зріс майже на 40% та майже вдвічі перевищив імпорт за останні роки.

Не дивлячись на те, що практично усі будівельні матеріали виробляються в Україні та переважно відповідають як національним, так і європейським стандартам, завжди будуть споживачі які надаватимуть перевагу імпортним матеріалам [2, с. 163-164].

Експорт основних будматеріалів до країн Білорусії, Казахстану та Російської Федерації склав 419 млн. грн. та майже у 2,5 разів перевищив показник експорту до країн ЄС – 170 млн. грн. Імпортовано основних будматеріалів із Білорусії, Казахстану, Російської Федерації на 41 млн. грн., що у свою чергу майже у 6 разів менше обсягів імпортованих матеріалів із країн ЄС – 245 млн. грн. [3].

Таким чином, Україна має позитивне сальдо торгових відносин з країнами Білорусії, Казахстану та Російської Федерації, про що свідчить перевищення експорту над імпортом у 10,2 рази; від'ємне сальдо торгових відносин з країнами ЄС, тобто імпорт перевищує експорт у 1,4 рази. Тобто, на сьогодні перед нами стоїть два стратегічних завдання: збереження існуючого ринку експорту будматеріалів з країнами СНД; підвищення якісних показників вітчизняних будівельних матеріалів до європейських стандартів з метою їх імпортозаміщення та збільшення обсягів експорту до країн ЄС.

Для подальшого розвитку галузі з виробництва будматеріалів потрібні інвестиції та новітнє технологічне обладнання. Так, наприклад, для виготовлення керамічної плитки, керамоблоків, керамочерепиці Україна має достатню сировинну базу (запаси каолінових глин найбільші в Європі), але не достатньо підприємств по їх виготовленню. Кількість новостворених (реконструйованих) виробництв будівельних матеріалів та виробництв станувив у 2009 р. – 10, 2010 р. – 12, 2011 р. – 15, 2012 р. – 21, 2013 р. – 25, і на кінець 1 кварталу 2014 року новостворено та/або реконструйовано 10 виробництв [3].

Сектор будівельних матеріалів є інвестиційно привабливим як для вітчизняних, так і для закордонних інвесторів. Така інвестиційна привабливість зумовлюється покращенням макроекономічної ситуації в Україні, наявністю сировинної бази, розвитком сектору торгівлі будматеріалами та зростанням обсягів капітального будівництва. Найбільша кількість інвестицій походить з Росії, Німеччини, Італії, Франції, США та острівних країн. Проте кількість інвесторів та розміри інвестицій все ще є недостатніми, внаслідок недосконалості обладнання існуючих підприємств, недостатньої стабільності політичної ситуації, високих податків, відсутності системи страхування інвестицій, недосконалості державної політики щодо стимулювання та захисту інвестицій.

Зазвичай інвестори віддають перевагу створенню нових підприємств для виробничих цілей, відкриттю своїх філій та дочірніх підприємств, аніж реконструкції та модифікації старих об'єктів. Це пов'язано, в першу чергу, з невідповідністю існуючих об'єктів сучасним стандартам виробництва. Проте іноземні інвестори вкладають кошти також і в існуючі підприємства, модернізуючи їх, вводячи нові лінії виробництва, інвестують у розвиток роздрібною мережі, створення торгових марок та їх просування [4, с. 265-266].

Найбільш цікавими для іноземних інвестицій сегментами стали: сегменти виробництва виробів з пластмаси, скла, каоліну, цементу, сухих будівельних сумішей, керамічної плитки, виробів з гіпсу.

Оскільки ринок будівельних матеріалів має значну кількість секторів і вони значно відрізняються за основними параметрами, у даному дослідженні розглянуто сектор виробництва цегли.

Керамічна цегла – традиційний український матеріал, що відповідає кліматичним умовам країни і використовується для будівництва й оздоблення. Вагомим фактором сприяння зростанню обсягів виробництва і реалізації цегли є зростання будівництва житлових комплексів та інших приміщень. До того ж, як відзначають експерти, елітний зовнішній вигляд керамічної цегли підкреслює статус власника будівлі, і тому набуває все більшої популярності у найвибагливішого споживача.

Динаміка обсягів виробництва цегли безпосередньо пов'язана з динамікою обсягів будівництва, що обумовлює попит на цеглу (рис. 2).

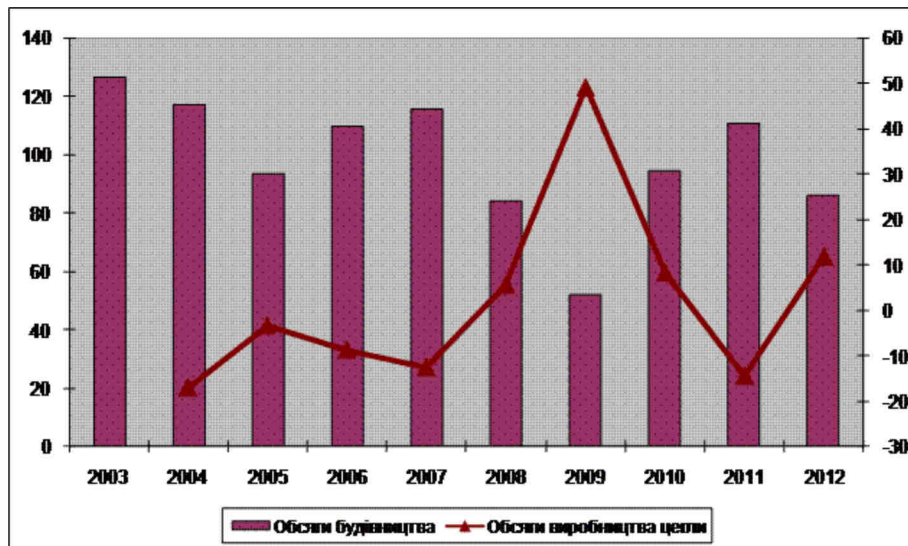

Рис. 2. Динаміка обсягів будівництва та виробництва цегли в Україні у 2004-2012 рр., у % до попереднього року

Джерело: складено автором на основі [3]

Сектор виробництва цегли має наступні характерні риси:

1. Динаміка виробництва корелюється з динамікою будівництва (із затримкою на 1-2 роки).
2. В секторі працюють близько 200 малих місцевих виробників.
3. Спостерігається швидкий розвиток виробництва високоякісної цегли за високою ціною.
4. Зростає конкуренція з боку інших стінових матеріалів (виробів з газобетону).

Структура попиту на керамічну та облицювальну цеглу залишається стабільною впродовж останніх декількох років. Однак обсягів виробництва облицювальної цегли недостатньо для задоволення існуючого на неї попиту (на сьогодні частка облицювальної цегли складає 14%, тоді як 86% припадає на керамічну цеглу). З огляду на це, високий дефіцит облицювальної цегли на ринку відшкодовується за рахунок цегли підвищеної якості. У зв'язку з тим, що найперспективнішими сегментами будівництва є котеджі, висотні житлові будівлі, офісні та торговельні приміщення, а найбільша частка облицювальної цегли використовується у котеджному будівництві, ймовірно, частка ринку облицювальної цегли в майбутньому може зрости.

Тенденція регулярного збільшення ціни на продукцію є класичною для галузі. Виробники пояснюють зростання цін подорожчанням газу й електроенергії (в собівартості цегли газ і електроенергія складають до 40%, глина — 15%, зарплата — 10-15%) [4, с.264].

Значною мірою подорожчання цегли сприяли і зміни структури попиту. На думку експертів нинішня структура попиту обумовлена зміною технології спорудження багатопверхівок, насамперед, намаганнями відмовитися від панельних житлових будинків на користь монолітно-каркасних, зовнішні стіни яких, як відомо, споруджуються з цегли.

Головним ризиком для ринку є те, що обсяги виробництва цегли в Україні зростають набагато повільніше, ніж попит на неї.

Протягом 2007-2012 років обсяги реалізації цегли з року в рік зростали. Середньорічне зростання реалізації в даному сегменті за вказаний період складає 23.9% у підприємств, для яких даний вид діяльності є основним, і 20,8% серед усіх підприємств сектору (рис. 3).

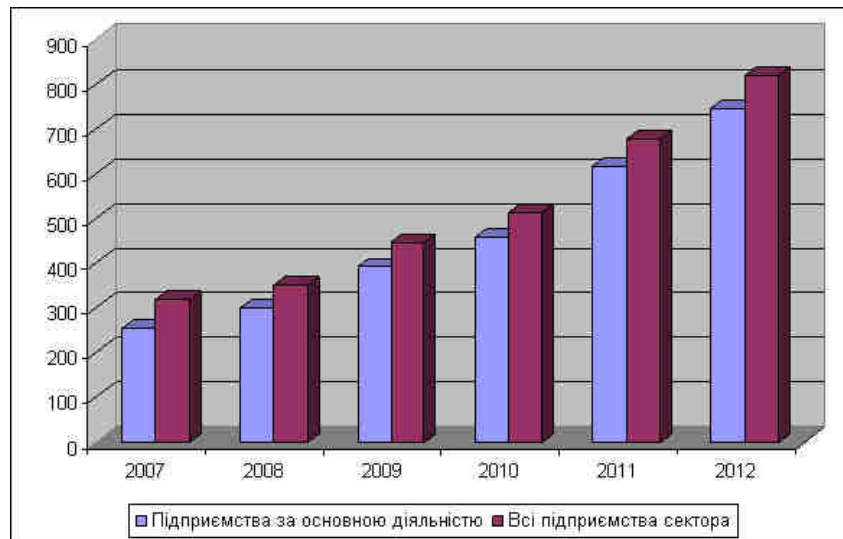

Рис. 3. Обсяги реалізації цегли у 2007-2012 рр. (млн.грн.)

Джерело: складено автором на основі [3]

На українському ринку виробництва цегли налічується понад 300 виробників. Серед лідерів ринку виробництва цегли можна виділити наступні компанії (табл. 2).

Таблиця 2.
Основні виробники керамічної цегли в Україні

Виробник	Розташування	Обсяги виробництва, млн. шт.
Слобожанська кераміка (СБК)	Ромни, Сумська область	57
Слобожанська кераміка (СБК)	Харків	29
Новий Роздол	Львівська область	60
КерамікБудСервіс	Івано-Франківська область	30
Мукачеве	Закарпатська область	13
Артемівський завод керамічних труб	Донецька область	15
Керамік	Донецька область	25
Азот	Луганська область	15
Новоалександрівський	Дніпропетровська область	27
Очеретинський	Донецька область	20
Білоцерківський	Київська область	30
Корчеватський	Київська область	31
Фагот	Луганська область	60

Джерело: [3]

Якщо оцінювати рівень конкуренції на даному сегменті ринку, то слід зазначити, що вхідні бар'єри в галузь будівельних матеріалів в цілому, і будівельної цегли зокрема, не відзначаються великою силою, оскільки виробництво цієї продукції не є надто капіталомістким, забезпеченість основною сировиною (глиною) досить хороша, технологія виробництва нескладна, а підприємства в основному задовольняють регіональні потреби. Серед головних бар'єрів при проникненні на даний сегмент ринку можна відзначити в основному високий рівень енергомісткості виробництва та вимоги до екологічно чистого виробництва. Слід також відзначити і роль та вплив конкуренції, яка має досить високий рівень в галузі.

Незважаючи на падіння обсягів виробництва, не завжди задовільні показники економічної діяльності, що обумовлено наслідками фінансової кризи, підприємства неохоче припиняють діяльність через бар'єри, які стають на перешкоді при виході з галузі: профспілкова опозиція, необхідність списання значних інвестицій, небажання втратити свій імідж.

За оцінкою підприємств, основними засобами конкурентної боротьби на внутрішньому ринку є встановлення найбільш привабливої ціни, ефективне функціонування мережі збуту товару і краща, ніж у конкурентів, якість продукції.

За даними Державного комітету статистики України на ринку виробництва будматеріалів станом на 1.01.2013 р. працювало близько 9,1 тис. підприємств (з них близько 5,7 тис. – за основним видом діяльності). Причому протягом 2008-2012 років кількість таких підприємств постійно зростала – якщо в 2008 році за основним видом діяльності у виробництві будівельних матеріалів (і видобування сировини для нього), працювали 4574 підприємств, то в 2009 році – 4930 (збільшення на 7,8%), в 2010 році – 5298 (збільшення на 7,5%), в 2011 році – 5484 (збільшення на 3,5%), а в 2012 році – вже 5706 (збільшення на 4,1%). Приблизно такою ж є динаміка збільшення загальної кількості підприємств, що працюють у виробництві будматеріалів, хоча їх кількість у 2012 децю зменшилася (рис. 4).

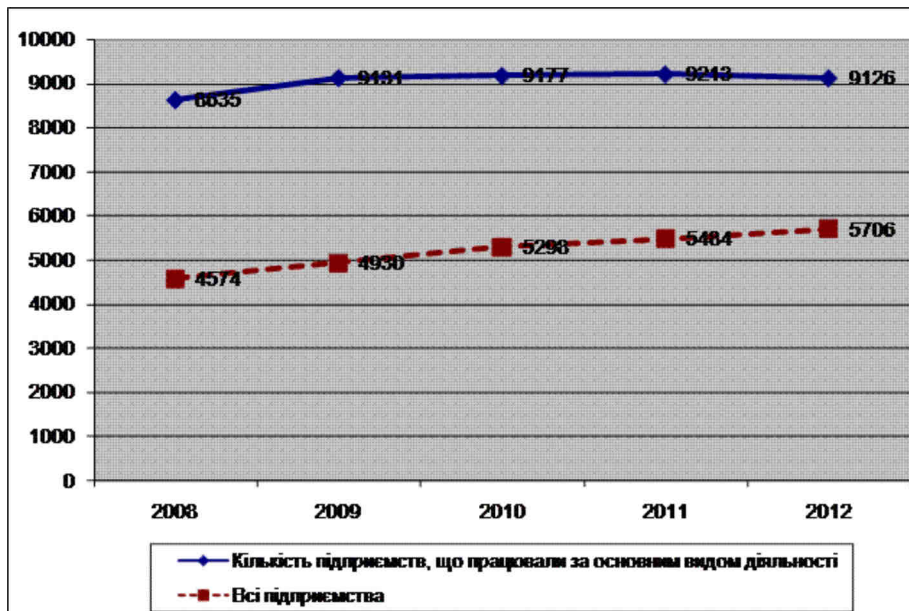

Рис. 4. Кількість підприємств, які виробляли будівельні матеріали і сировину для них у 2008-2012 роках (одиниць)

Джерело: складено автором на основі [3]

Кількість підприємств, які працювали у секторі виробництва цегли, представлено на рис. 5.

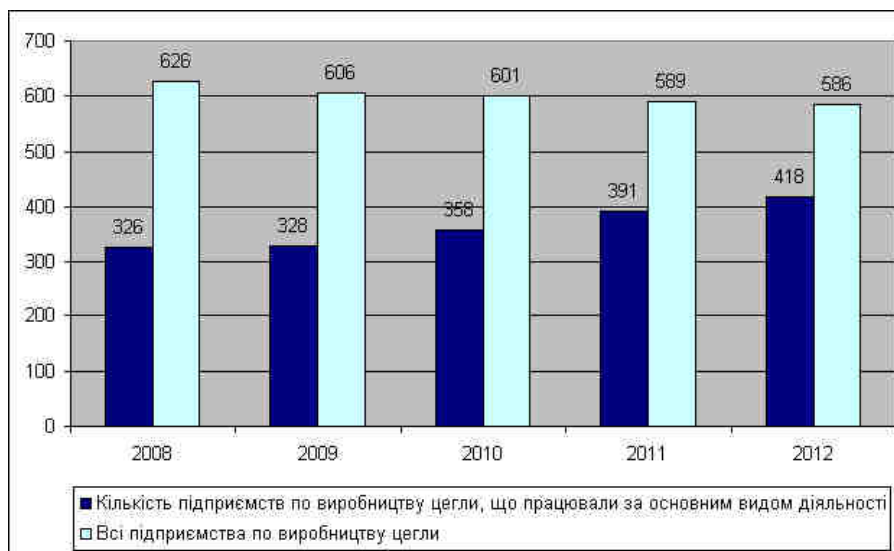

Рис. 5. Кількість підприємств, які виробляли цеглу у 2008-2012 роках (одиниць)

Джерело: складено автором на основі [3]

Збільшення товарного попиту на ринку реалізації будівельних матеріалів та, відповідно, його поступове зростання зумовлене підвищенням нормативних вимог до будівельних матеріалів та відповідним переоснащенням виробництв, що посилить конкуренцію вітчизняних товарів в ході реалізації цільових програм з будівництва об'єктів житлового та виробничого призначення.

Висновки. Отже, сучасний стан ринку будівельних матеріалів в Україні характеризується збільшенням обсягів виробництва, зростанням цін на будівельну продукцію і нестабільністю економічної ситуації. Спостерігається стійка динаміка зростання експорту над імпортом за основними будівельними матеріалами.

Сектор виробництва цегли характеризується такими основними показниками: виробництво цегли корелює з обсягами будівельної діяльності в Україні, відстаючи на 1-2 роки; в цілому, обсяги реалізації цегли постійно зростають, що обумовлено різними причинами, в т.ч. адекватною ціновою політикою виробників; рівень конкуренції і бар'єри для входу на ринок у секторі незначні.

Виявлена структура ринку будівельних матеріалів дозволяє робити подальші висновки про його потенціал, а також про можливі стратегічні рішення кожного його учасника. Перспективи подальших досліджень можуть бути спрямовані на визначення конкретних кількісних і якісних показників, які характеризують стан ринку будівельних матеріалів в Україні.

Список літератури.

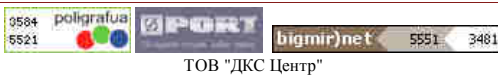
1. Борецько В. І. Перспективи виробництва будівельних матеріалів в Україні / В.І. Борецько, М.Ю. Прутула // Збірник наукових праць. Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2011. – Випуск XVII, № 4. – С. 64-71.
2. Коваль В. Б. Прогноз тенденцій ринку будівельних матеріалів для внутрішнього облаштування в 2012 році. / В.Б. Коваль // Збірник доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Сухе будівництво: товарознавчі аспекти розвитку галузі». – К., 2012. – С. 162-165.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Терпелюк Я. О. Цегла – історія, характеристики і особливості. / Я.О. Терпелюк // Студентський науковий вісник. — Луцьк, 2012. — Серія. — С. 262-268.

References

1. Boreyko, V.I. and Prytula, M.Yu. (2011), "Prospects of the construction materials production in Ukraine" *Collection of scientific works. Issues of efficient use of socio-economic and natural resources of the region: financial policy and investment*, no. XVII, vol. 4, pp. 64-71.
2. Koval, V.B. (2012), "Forecast trends in the market of construction materials for internal improvement in 2012", *Proceedings of the International Scientific Conference "Dry construction: merchandising aspects of the industry"*, Kyiv? Ukraine, pp. 162-165.

3. Official website of the State Statistics Service of Ukraine, [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Terpeluk, Y. O. (2012), "Brick - History, Specifications and Features", *Student Research Bulletin*, p. 262-268.

Стаття надійшла до редакції 06.06.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"